

Usodna gora Seppa Innerkoflerja

Monte Paterno

Matija Turk

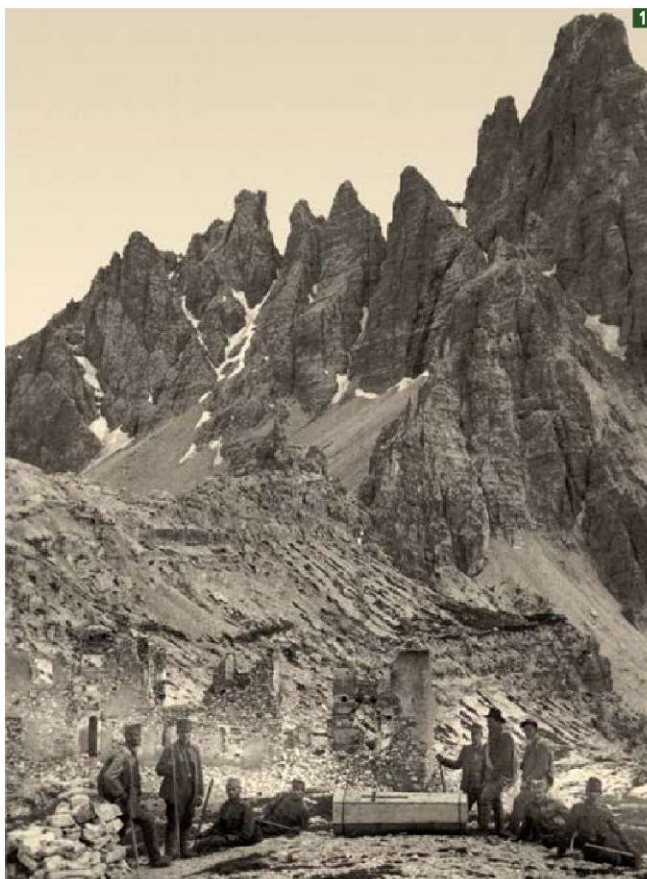
Monte Paterno/Paternkofel, 2744 m, stoji v neposredni bližini Treh Cin in slovi kot najlepši razglednik na to fantastično dolomitsko trojico. Zaradi bližine planinskih koč, urejenih in zavarovanih poti je vrh v poletni sezoni množično obiskan. Večina gornikov in ljubiteljev ferat, ki zaide v te kraje, se povzpne na dva vrhova: Toblinški stolp (Torre di Toblin/Toblinger Knoten, 2617 m) in Monte Paterno. Zadnji nam poleg zanimive ferate, razkošnih razgledov in slikovitega dolomitskega okolja ponuja tudi žalostno pripoved iz časa prve svetovne vojne.

Sepp Innerkofler

Monte Paterno je v spominu Južnih Tirolcev sinonim za tragično smrt Seppa Innerkoflerja (Josef Sepp Innerkofler, 1865–1915), velikega gorskega vodnika, alpinističnega pionirja in domoljuba iz

Sextena. Sepp Innerkofler, bratranec prav tako slavnega vodnika Michaela Innerkoflerja, si je dokončno ustvaril ime, ko mu je leta 1890 v navezi z Veitom Innerkoflerjem in klientom Hansom Helversenom uspelo preplezati

severno steno Male Cine. Njihova tristo petdeset metrov dolga smer, ocenjena s IV. težavnostno stopnjo, je bila ena zadnjih prvenstvenih smeri, preplezanih z okovanimi čevlji. Vendar Sepp ni bil le izjemen plezalec, imel je tudi podjetniško žilico. Bil je oskrbnik koč na Monte Elmu, nato koč Zsigmondy, ob izteku 19. stoletja pa je vzel v zakup koč Dre Zinnen Hütte pod Tremi Cinami (današnja Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte) in jo povečal. Zaradi gostoljubnosti gospodarja in kulinarčnih sposobnosti njegove žene je obisk koč iz leta v leto naraščal. Sepp je znal izkupiček dobro vložiti. V dolini Val Fiscalina, ki predstavlja glavna vrata v osrčje Sextenskih Dolomitov, je zgradil hotel

1

2

1 Ob ruševinah kočé Drei Zinnen Hütte avgusta 1918. Prenos posmrtnih ostankov Seppa Innerkoflerja z Monte Paterna (v ozadju)

Vir: Lichem, 1992

2 Sepp Innerkofler (skrajno desno) pred kočó Drei Zinnen Hütte v letih pred prvo svetovno vojno

Vir: Lichem, 1992

3 Vzpon po ferati De Luca-Innerkofler. Nad kočó Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte stoji skalna vzpetina Sasso di Sesto.

Foto: Matija Turk

Dolomitenhof, ki je veljal za najboljšega in najbolj prestižnega daleč naokoli. Hotel s tem imenom še vedno stoji in tudi danes je namenjen predvsem tistim z globokimi žepi.

Kot vsi Tirolci je čutil močno navezanost na domačo zemljo in ob napadu Italije se je star skoraj petdeset let prostovoljno javil v enote Standschützen.¹ Podobno kot pri nas Julius Kugy se je čutil

dolžnega, da s svojim poznavanjem gora in alpinističnim znanjem pomaga pri obrambi domovine. Skupaj z gorskimi vodniki Hansom Forcherjem, Andreasom Pillerjem in bratom Christianom je sestavljal jedro skupine mož, ki je dan za dnevno neutrudno plezala na mejne vrhove, oprezala za nasprotnikom in usmerjala ogenj topov. Skupina, ki je bila neprestano v akciji, je dobila ime Leteča patrolja (Fliegende Patrouille) in Sepp je postal njen vodja. V prvih dneh vojne je vsak dan vodil patroljo na Monte Paterno, zadnjič 27. maja, ko je z bolečino v srcu gledal, kako se je njegova kočá, kjer so se še nedolgo nazaj veselo družili italijansko in nemško govoreči turisti, spremenila v prah in pepel. Za stalno zasedbo Monte Paterna, od koder je možno obvladovati celotno planoto na severni strani Treh Cin (med vojno na avstrijski strani imenovana Zinnenplateu) in prehod čez široko sedlo Forcella Lavaredo, je Avstrijecem v prvih dneh vojne kljub pomoči nemškega alpskega korpusa primanjkovalo vojakov. Ob nastopu daljšega poslabšanja vremena je stotnik Jaschke, poveljnik odseka Tri Cine, prenehal pošiljati

patruljo na vrh. To nekdajnevno praznino so izkoristili Italijani in po lažji, južni strani gore splezali nanjo in jo trajno zasedli. Ko so v škrbino Forcella del Camoscio pod vrhom Paterna privlekli top, so Avstrijci hitro občutili boleče posledice svoje napačne odločitve. Sedaj je odletel v zrak še hotel Alpanse, ki je stal nekoliko stran od Seppove kočé nad jezeri Lagi dei Piani. Takoj ko so okrepili svoje sile, so Avstrijci začeli pripravljati načrt za ponovno osvojitve Monte Paterna. Medtem pa je letéča patrolja dalje opravljala svoje izvidniške naloge. Splezali so na Cimo Uno, Cimo Undici, Crodo Rosso di Sesto, se povzpeli na Monte Popero in na Cresto Zsigmondy, kjer so se zapletli v spopad z italijanskimi alpini. Za vodenje vseh teh podvigov je bil Sepp odlikovan z malo in veliko srebrno medaljo za hrabrost.

Zadnji boj Seppa Innerkoflerja

2. julija 1915 je Sepp prejel ukaz, naj se zglaší na položajih pod Toblinškim stolpom. Napad na Monte Paterno, predviden za naslednji dan, je bil zaradi slabega vremena preložen na 4. julij. Tega dne ob enih zjutraj je skupaj s

¹ Tirolska prostovoljna deželna bramba, sestavljena iz mož, ki so bili premladi ali prestari za služenje v redni vojski.

4 Tri Cine z vrha Monte Paterna

Foto: Matija Turk

5 Vrh Monte Paterna nad škrbino Forcella del Camoscio

Foto: Matija Turk

petimi možmi, oboroženimi s kratkimi puškami in ročnimi granatami, zapustil položaje pod Toblinskim stolpom in krenil proti Paternu. Njegov najstarejši sin Gottfried, ki mu je vedno stal ob strani, se mu je hotel pridružiti tudi tokrat. Kot da bi slutil, da se tokrat ne bo srečno izšlo, je sina odvrnil z besedami, da bo povsem dovolj, če se eden več ne vrne. Seppovi možje so imeli nalogo preplezati severozahodni greben Paterna in ga osvojiti, medtem ko bo drugi, večji oddelek, ki ga bo vodil njegov brat Christian, napadel škrbino Forcella del Camoscio. Po tej smeri se je, odkar jo je prvič preplezal, povzpel že nešteto krat in poznal jo je kot lasten žep (smer na vrhu doseže zgornjo III. težavnostno stopnjo). Topniška priprava se je začela ob štirih zjutraj in že od začetka stvari niso šle po načrtih. Napadalci niso pravočasno dosegli zavetja in ogrozila jih je toča kamenja, ki so ga vrgli v zrak prekratki strelji. Predhodno topniško obstreljevanje je imelo povsem nasprotni učinek, Italijane na Paternu je opozorilo, da se nekaj pripravlja. Skupina s Seppom na čelu je že skoraj izplezala na vrh, ko so jih v zadnjem trenutku opazili Italijani.

Slikovito je zadnji boj Seppa Innerkoflerja pred pol stoletja v *Planinskem vestniku* predstavil Viktor Vovk.² Njegov zapis je povzet po pričevanju Antonija Bertija, sanitetnega častnika v alpskem bataljonu Pieve di Cadore, ki je od daleč opazoval dogajanje:

O prvem svitu so od vseh strani grmeli topovi, neprestano regljali rafali tisočeri pušk. Kakor na povelje je orožje naenkrat utihnilo. Grobna, svečana tišina. Iz vseh grl, škrb in, s plazov se tisoč in tisoč oči upre v Paternkoflov vršni greben. Opazili so tam gori moža, ki se je spretno dvigal kvišku. Zdaj je došel na deset korakov pod vrh. Prekrižal se je in s širokim zamahom zalučal prvo bombo čez zidček opazovalnice na vrhu. Zakadil je še drugo, potem še tretjo. Tedajci se na zidcu opazovalnice prikaže zravnana postava alpinca, ki je tam stal sredi čisto jasnega neba, s skalo v dvignjenih rokah, na čelu rdeč curek od drobca prve bombe.

'Ah, no te vol andar via?'³

Dobro pomeri, z rokama zažene težki kamen. Mož pod vrhom razpne roke proti nebu, pade vznak, se zavalji z mesta in obtiči v tako imenovanem Oppelovem kaminu, mrtev. Na vrhu, ki so ga zdaj obžarjali prvi sončni žarki, stoji pokonci alpinec, ki je rešil Paterno. Sam, zmago-slaven, višji od same gore: Piero De Luca, od bataljona Val Piave.

² Viktor Vovk: Prigorje Karnijskih Alp. *Planinski vestnik* 9 (1966). 397.

³ 'Kaj ne misliš iti stran?'

Iz okopov pri vzpetini Sasso di Sesto nad pogoriščem koč Dreier Zinnen Hütte je smrt svojega očeta opazoval Gottfried. Ko so Italijani spoznali, koga so ubili, so Seppovo truplo dvignili iz prepada in ga na vrhu častitljivo pokopali pod kamnito gomilo, na katero so postavili skromen križ z napisom Sepp Innerkofler, guida.⁴ Takšna je uradna verzija dogodka, dejansko pa se pričevanja tistih, ki so bili v napadu udeleženi ali pa so ga le opazovali od daleč, med seboj močno razlikujejo. Seppov najmlajši sin Josef, ki je bil tistega usodnega dne skupaj z oddelkom mitraljezcev na položaju pod Toblinskim stolpom, je podal popolnoma drugačno sliko dogajanja. Po njegovem pričevanju je oče že skoraj izplezal na vrh, ne da bi se na robu prikazal kdo izmed Italijanov. Ko je z ramen snemal puško, so mitraljezci ob njegovem boku proti vrhu spustili rafal. Naslednji trenutek je oče padel vznak. Po italijanskem umiku z dolomitske fronte so domačini Seppove posmrtni ostanke prenesli v dolino, kjer so ga pokopali v družinskem grobu na pokopališču v Sextenu. Takrat si je Josef, ki je prisostvoval ekshumaciji, ogledal očetovo lobanjo. V zatilju je zevala strelna luknja.

Kakorkoli, smrt Seppa Innerkoflerja je pretresla tako Italijane kot njegove rojake in bojne tovariše. Po smrti je postal tirolski narodni junak, posthumno so ga odlikovali z zlato medaljo za hrabrost. Mnogi so težko sprejeli dejstvo, da ga ni

⁴ Sepp Innerkofler, vodnik.

več, med njimi vojaški kaplan Josef Hosp, ki se je odlikoval po svojih plezalnih spretnostih, velikem domoljubnem zanosu in borbenem duhu. Nekaj dni po

Seppovi smrti se je sam povzpel na zahtevno Punto dei Tre Scarperi, ki je s 3145 metri najvišji vrh Sextenskih Dolomitov. V vpisno knjigo na vrhu je narisal avstro-ogrski grb in vanjo vpisal posvetilo svojemu nepozabnemu prijatelju. Po zavzetju Monte Paterna so Italijani avgusta istega leta sprožili velik napad na planoto severno od Treh Cin. Zavzeli so ruševine Innerkoflerjeve kočice in vzpetino nad njo. Avstrijski položaji pod Toblinškim stolpom so se tako znašli v prvi liniji in Sasso di Sesto je postal prizorišče krvavih bližinskih spopadov. V septembru 1916 so Italijani ob vznožju Paterna začeli vrtati dolg predor, po katerem so s sedla Forcella Lavaredo oskrbovali svoje prednje položaje na Sasso di Sesto. Po porazu pri Kobaridu so pred umikom na masiv Monte Grappe del te galerije vrgli v zrak, skozi ohranjeni predor pa danes poteka začetni del ferate De Luca-Innerkofler, ki se po izhodu iz rova nadaljuje po strmih grabnu, ki seka severovzhodno steno, do škrbine Forcella del Camoscio. S škrbine Forcella del Camoscio se na vrh povzpnejo čez krajšo steno, kjer na najbolj strmih delih ob večjem številu obiskovalcev pogosto

nastajajo zastoji. Čez to steno so po umiku Italijanov z dolomitske fronte spustili krsto s Seppovimi posmrtnimi ostanki in jo mimo ruševin kočice Drei Zinnen Hütte prenesli do vojaške žičnice, po kateri so jo prepeljali v dolino. Vrh Monte Paterna so Italijani med vojno z miniranjem močno spremenili. Tako kot na Veliko Cino so tudi nanj privlekli velik žaromet, ki so ga skrili v kaverno pod vrhom. Vendar kakšnih zanimivejših vojaških ostankov na njem ne bomo videli. Ob križu na vrhu se nam odpre najlepši pogled na Tri Cine in njihove neizprosne vertikale. Gore, ki so bile nekoč kulisa srditim spopadom, danes hodijo občudovat in v njih iskat mir narodi, ki so se še stoletje nazaj med njimi spopadali na življenje in smrt. ●

Viri:

Sepp Innerkofler: *Il mio diario durante la guerra con l'Italia*. V: Oswald Ebner, *La guerra sulla Croda Rossa*. Milano: Mursia. 1983.

Rudolf Holzer: *Sextener Bergführer*. Sexten: Verkehrsamt. 1988.

Heinz von Lichem: *Gebirgskrieg 1915–1918 Band 2. Die Dolomiten Front*. Bozen: Athesia. 1992.

Peter Kübler in Hugo Reider: *Guerra fra le Tre Cime*. Reider Touristik. 2010.

informacije

Monte Paterno/Paternkofel, 2744 m, Via ferata De Luca-Innerkofler
Italija, Sextenski Dolomiti

Zaradi lege neposredno ob boku Treh Cin spada Monte Paterno med najbolj zaželeno in obiskane dolomitske vrhove. Vzpon po ferati De Luca-Innerkofler tehnično ni posebno zahteven. Plezalni deli so kratki, vzpon pa dodatno popestri hoja skozi vojaški podzemni rov, kjer potrebujemo svetilko.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana plezalna pot.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet. V podzemnem rovu je obvezna svetilka.

Višinska razlika: 1290 m

Izhodišče: Dolina Val Fiscalina/Fischleintal južno od Sesta/Sextena, 1454 m. Avtomobil pustimo na velikem plačljivem parkirišču ob koncu asfaltne ceste pri koči (gostišču) Fischleinbodenhütte. Sem se pripeljemo skozi karavanski predor mimo Beljaka/Villach do Spittala, kjer avtocesto zapustimo, zavijemo levo v dolino Oberdrautal skozi Lienz ter nato v dolino Val Pusteria/Pustertal na glavno cesto Lienz-Sillian. V San Cándidu/Innichen zavijemo južno proti Sestu/Sexten in naprej do kraja Moso/Moos, kjer spet zavijemo južno v dolino Val Fiscalina do izhodišča.

Koče: Rifugio al Fondovale/Talschlußhütte, 1548 m, zasebna last, telefon +39 0474 71 06 06; Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte, 2405 m, v lasti CAI Padova, telefon +39 0474 97 20 02; Rifugio Lavaredo, v zasebni lasti, telefon +39 3496 02 86 75.

Časi: Izhodišče–Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte 3 h

Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte–Monte Paterno 1.30 h

Monte Paterno–Forcella Lavaredo/Paternsattel–Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte 2 h

Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte–izhodišče 2 h

Skupaj 8.30 h

Sezona: Kopna sezona, od julija do oktobra.

Vodnika: Andrej Mašera: *Dolomiti, sanjske gore*. PZS, 2009. Fabio Cammelli in Paolo Beltrame: *Dolomiti di Sesto, Auronzo e del Comelico, Volume I*. Michele Beltrame Editore, 2011.

Zemljevida: *Dolomiti di Auronzo e del Comelico*, Tabacco 017, 1 : 25.000; *Dolomiti di Sesto, Sextener Dolomiten*, Tabacco 010, 1 : 25.000.

Vzpon: Od parkirišča nadaljujemo po za promet zaprti makadamski cesti do kočice Rifugio al Fondovale/Talschlußhütte, 1548 m. Od tu dalje po zložni poti št. 102 po dolini Val Sassovecchio Altensteinertal do kočice Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte,

2405 m. Od kočice nas vodi pot ob severnem grebenu Paterna mimo ozkega skalnega stolpa Salsiccia/Frankfurter Würstel do vstopa v več sto metrov dolg podzemni rov. Po izhodu iz strmega rova nas jeklenice usmerijo čez strm skalni skok. Nad njim napredujemo strmo po grapi (v zgodnji sezoni možen sneg), ki diagonalno seka severovzhodno steno, do ozke škrbine Forcella del Camoscio/Gamsscharte. Na škrbini se stikajo tri različne poti, ki vodijo na Paterno. Zadnji, najzahtevnejši del vzpona je od tu za vse pristope enak. Ob jeklenicah se povzpnejo preko kratke, a strme stene do položnejšega vršnega pobočja, kjer pred seboj zagledamo vrh s križem.

Sestop: Z vrha sestopimo nazaj v škrbino Forcella del Camoscio/Gamsscharte. Tu se obrnemo proti jugu in sestopimo po poti, ki vodi na Paterno od kočice Rifugio Lavaredo. Sprva hodimo po gruščnati grapi (Pozor na padajoče kamenje, ki ga lahko sprožijo vzpenjajoči se gorniki nad namil). Pot nas dalje vodi po izpostavljenih policah do škrbine Forcella Passaporto/Passaportenscharte. Skozi podzemni rov dosežemo gruščnata pobočja nad prostranim sedlom Forcella Lavaredo/Paternsattel, 2454 m, kjer stopimo na široko turistično pot. Po njej pridemo nazaj desno do kočice Rifugio Locatelli/Drei Zinnen Hütte. Od kočice se do izhodišča vrnemo po poti vzpona.